

УДК 342.9

Сокуренко Л. В.,
здобувач Міжрегіональної
Академії управління персоналом

СТРУКТУРА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

У статті проаналізовано структуру правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства. Деталізовано характеристики структури правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства. Визначено перелік елементів структури правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

Ключові слова: структура, правове забезпечення, інформаційна безпека, господарське судочинство, господарські процесуальні правовідносини.

In the article the structure of legal support of information security in the field of commercial litigation is analyzed. The characteristics of the structure of legal support of information security in the field of commercial litigation are detailed. The list of elements of the structure of legal support of information security in the field of commercial litigation is determined.

Key words: structure, legal support, information security, economic litigation, economic procedural legal relations.

Інформаційна безпека під час здійснення господарського судочинства є інструментом збільшення довіри до господарського суду та підтримання функціонування судової системи, що, у свою чергу, сприяє розвитку підприємницької діяльності та вирішення господарсько-правових спорів по суті. Проте, для з'ясування правомірності інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства, вірного оцінювання поведінки залучених суб'єктів та попередження завдання шкоди необхідно встановити її правове забезпечення. Водночас, правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства є малодослідженим, як в науково-теоретичному аспекті, так й в практичному. Найперше, потребує розмежування поняття правове забезпечення, регулювання та захист, ототожнення яких може призвести до зміни цілі інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства та використання не ефективних методів її гарантування.

Зі свого боку, з'ясування структури та елементів правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства надасть можливість краще розуміти який саме вплив здійснюється на правовідносини, як між органами державної влади, так й між суб'єктами господарювання. Під час встановлення структури важливим є співвідношення правового забезпечення з цілями та завданнями, що стоять перед інформаційною безпекою у сфері господарського судочинства, що виявити ті елементи, які є необхідними для забезпечення й не обтяжують його надмірними функціями, як то щодо організації або ж управління.

Слід зазначити, що дана тема мало висвітлена у науково-теоретичних роботах. Проте, окремі її аспекти були розкриті наступними науковцями: О. А. Баранов, А. С. Бевза, І. Р. Березовська, О. М. Гумін, С. В. Дехтяр, В. О. Єльцов, М. О. Живко, І. М. Забара, О. А. Заярний, А. В. Іванов, В. О. Копанчук, О. М. Коротун, Ю. П. Лісовська, О. В. Логінов, Б. Б. Мельниченко, В. В. Овсянніков, О. В. Олійник, С. А. Паламарчук, В. В. Плиска, Є. В. Пряхін, О. М. Рєзнік, Т. Ю. Ткачук, М. В. Фролков, І. Я. Хитра, Ю. О. Черниш, О. В. Шемендюк.

Досліджуючи тему регулювання інформації, Т. Ю. Ткачук зазначає, що правове

забезпечення інформаційної безпеки є «сукупністю соціальних процесів щодо створення правових основ проведення захисту інформаційної інфраструктури, простору, ресурсів, процесів та суб'єктів, а також забезпечення за допомогою законодавства досягнення національних цілей, інтересів та цінностей. До елементів правового забезпечення зараховуються правове регулювання, вплив та комплекс із заходів забезпечувального характеру» [1, с. 14]. Наведене тлумачення розглядає правове забезпечення лише як складову у діяльності щодо реалізації інформаційної безпеки. Такий підхід зменшує значення права та норм права на суспільні відносини обмежуючи їх роль організацією порядку інформаційної безпеки та декларації планів. Крім того, саме забезпечення вчиняється лише під час внесення змін до законодавства, а отже й не має постійного характеру. Для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства такий підхід є недопустимим, адже може спричинити порушення порядку проведення судового засідання, завдати шкоди інтересам суб'єктів господарювання та ускладнити й затягнути вчинення правосуддя, адже оцінити дії на аспект зловживання правами буде неможливо. Також, дискусійним є можливість охопити правовим забезпеченням, як правове регулювання, так й правовий вплив. Останній є більш широким поняттям та може стосуватися правового захисту або управління, оскільки визначає сам факт зміни суспільних відносин під дією норм права, незалежно від напряму. Зі свого боку, правове регулювання не обов'язково виконує функцію забезпечення, як у випадку із встановленням правового статусу або окремих процедур. Інформаційна безпека у сфері господарського судочинства, в свою чергу, потребує саме правового забезпечення, тобто створення умов для безперешкодного та належного вирішення господарсько-правового спору без загроз розповсюдження інформації.

Ю. П. Лісовська зауважує, що адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки є «комплексом превентивних економічних, політичних, юридичних та технічних дій, які спрямовуються на попередження, виявлення та знешкодження загрози для інтересів осіб, держави чи соціуму в інформаційній сфері» [2, с. 4]. Вплив дій неправового характеру, що особливо стосується їх політичного характеру на забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства є недопустимим, оскільки становитиме загрозу незалежності та неупередженості суддівської діяльності. Про технічний чи економічний характер доцільно говорити лише в контексті посадових обов'язків вповноважених осіб, а тому він є похідним від змісту норм права. Щодо включення до сфери правового забезпечення знешкодження та виявлення загроз в інформаційній сфері, то саме виявлення відбувається уже адміністративними засобами, коли ж правове забезпечення встановлює заборони та межі дозволеної поведінки.

Грунтовне дослідження інформаційного забезпечення господарських процесуальних відносин було здійснено А. В. Івановим, який пропонує розглядати його в трьох аспектах. Згідно з першим аспектом таке забезпечення є «сукупністю нормативно-правових актів, інструкцій, що гарантують неупередженість та своєчасність вирішення спорів у суді, які є пов'язаними із господарською діяльністю». Наступний підхід стверджує, що інформаційне забезпечення є «сукупністю процесів щодо збору, обробки та накопичення, пошуку інформації задля здійснення господарським судом правосуддя». Третій підхід визначає його, як «сукупність методів та способів, що застосовуються для обробки, зберігання та розповсюдження інформації, яка має забезпечувати вирішення господарським судом спорів» [3, с. 47]. Таким чином, завданням правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства є гарантування доступності інформації лише для учасників господарського процесу, неможливості вплинути на достовірність її змісту або ж повністю видозмінити чи видалити таку інформацію. Разом з тим, правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства здійснюється не лише з метою проведення судочинства, але й дотримання інтересів щодо конфіденційності інтересів сторін господарського спору. Дискусійним є розуміння правового забезпечення, як сукупності, що вказує на відсутність логічних та ієрархічних зв'язків між нормами права, а отже призведе до колізій та прогалін.

Отже, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства — це упорядкований правовий вплив норм спеціальних (адміністративних та господарського-процесуальних) норм права на діяльність учасників судового господарського процесу та вповноважених органів виконавчої влади щодо забезпечення розпорядження інформацією, яка необхідна для здійснення господарського судочинства згідно з її правовим режимом та попередження незаконних дій щодо такої інформації з метою гарантування правосуддя та реалізації інтересів таких учасників.

Структура правового забезпечення була неодноразово досліджена, однак спільного розуміння так й не було досягнуто. Крім того, особливості інформаційної безпеки потребують узгодження із такою структурою для пристосування її саме до господарського процесу. Так, В. В. Плиска до структури адміністративно-правового механізму зараховує такі основні елементи: «норми права; правові відносини; акти реалізації», а також «правосвідомість, юридичні факти, акти тлумачення, режим законності, гарантії» [4, с. 3]. Найперше, виникає питання щодо критерію визначення перших трьох елементів, як основних. Щодо можливості включення до структури правовідносин, то слід підкреслити, що правове забезпечення націлене на правовідносини. Відповідно, вони не можуть бути частиною забезпечення самих себе. Щодо правосвідомості, то для правового забезпечення вона не має різниці, адже його здійснення є обов'язковим. Так, в контексті інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства правове забезпечення стосується порядку взаємодії між суб'єктами господарського процесу щодо користування інформацією. Порушення такого порядку звісно можливе, однак охоплюється уже заходами правового захисту. Правове ж забезпечення пов'язане із правовим режимом конкретного виду інформації та різних способів, методів, гарантій дотримання такого режиму. Тобто, завданням правового забезпечення є створення умов інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства незалежно від рівня правосвідомості усіх учасників господарського процесу чи інших поза правових факторів.

О. М. Коротун, серед елементів адміністративно-правового забезпечення виділяє наступні: «об'єкт, яким є правові відносини; суб'єкти адміністративно-правового забезпечення, тобто вповноважені органи; норми права; адміністративно-правові відносини (регулятивні та правоохоронні); гарантії, як засоби впливу» [5, с. 95]. Оскільки інформаційна безпека у сфері господарського судочинства залежить не лише від вповноважених органів, то кількість суб'єктів має бути розширена та обов'язково включати суб'єктів, що забезпечують судові засідання, а також займаються технічною підтримкою функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень та Єдиної судово-телекомунікаційної системи. Щодо гарантій, то вони повинні стосуватися, як засобів впливу, так й попередження, як то щодо встановлення заборон. Разом з тим, досі незрозумілим є спосіб взаємодії таких елементів між собою та їх достатність для правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства. До прикладу, гарантії є недостатньо для повноцінного впливу, повинні бути встановлені засоби впливу на випадково порушення норм права. Тому, ще одним елементом має бути юридична відповідальність, що може мати, як адміністративний, так й дисциплінарний характер. Слід наголосити, що шкода інформаційній безпеці у сфері господарського судочинства може бути завдана суб'єктами, які зовсім не пов'язані із розглядом конкретного господарського-правового спору або роботою судом загалом. Тому правове забезпечення має передбачати створення засобів технічного захисту та організувати діяльність по попередженню цілеспрямованих злочинних дій щодо інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

Досліджуючи економічну безпеку держави О. М. Рєзнік визначає такі елементи її правового забезпечення, як: «система органів державної влади та недержавних інституцій; норми законодавства; методи та засоби, види й форми дії» [6, с. 72]. Погоджуючись із таким переліком, все ж кожен із елементів потребує значної деталізації. До прикладу, для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства необхідним є застосування не лише норм права, але й

інструкцій та порядків щодо ведення реєстрів. Крім того, важливим є дотримання принципів права, адже в умовах частого використання в законодавстві про інформацію оціночних понять, саме принципи права дозволяють вірно оцінити поведінку сторін господарського спору чи інших учасників судового процесу. До методів правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства можливо віднести, як імперативний, так й диспозитивний, однак останній застосовується до інформації, яка знаходиться у відкритому доступі, а отже нею можуть розпоряджатися суб'єкти права на власний розсуд. Засоби правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства застосовуються уже залежно від волі вповноважених суб'єктів, як то щодо проведення закритого судового засідання, обмеження доступу до певної інформації або віднесення її комерційної таємниці.

Визначаючи структуру адміністративно-правового забезпечення І. Я. Хитра включає до неї такі елементи: «система нагляду та регулювання; нормативно-правове регулювання (загальне та відомче)» [7, с. 8]. Вірним є розуміння системності дії в межах кожного компоненту правового забезпечення. Проте, для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства характерним є не лише проведення нагляду та контролю, але й постійна підтримка функціонування та наступне притягнення до відповідальності. Тому, система органів буде значно ширшою, а їх завдання в межах забезпечення інформаційної безпеки будуть різнитися. Розподіл нормативно-правового регулювання на відомче та загальне, хоча й відповідає існуючій ситуації, однак не відображає взаємодії між нормами права, їх спеціального або ж загального характеру. Так, до прикладу норми щодо видів інформації та їх правового режиму будуть мати загальний характер, коли ж норми щодо обов'язків учасників судового господарського процесу щодо збереження інформації матимуть спеціальний характер.

На думку М. В. Фролкова елементами адміністративно-правового забезпечення є «засоби, відповідальність та гарантії» [8, с. 316]. Здійснення правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства без урахування норм права унеможливить саме проведення інформаційної безпеки, оскільки незрозуміло буде, які саме дії мають протиправний характер та мету проведення забезпечення. Юридична відповідальність має стосуватися порушення інформаційної безпеки та обов'язково має мати матеріальний характер щодо компенсації завданої шкоди та доповнюватися уже адміністративною чи кримінальною залежно від шкоди для господарського судочинства.

Досліджуючи правове забезпечення інформаційної безпеки, що діє на ринку цінних паперів, А. С. Бевза визначає таку його структуру: «інформаційно-правова політика; нормативно-правове забезпечення; організаційно-правове забезпечення» [9, с. 5]. Напрями інформаційної політики, основні тенденції та напрями розвитку визначаються у нормативно-правових актах, а тому виділяти окремо державну політику, як структурний елемент є недоречним, адже її вплив поширюється в окремих аспектах на кожен із інших елементів. Щодо організаційно-правового забезпечення, то воно може здійснюватися лише на основі норм права та має саме виконавчий характер. В господарському судочинстві організаційно-правове забезпечення стосується встановлення можливості обмінюватися інформацією без її розголошення третім особам. Інформаційна безпека має поширюватися, як на комунікацію суду із іншими органами державної влади та особливо із апаратом суду й Державною судовою адміністрацією, так й на учасників судового господарського процесу та ЗМІ. Разом з тим, автором не враховано фактичне забезпечення дотримання порядку інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства, що повинно стосуватися процесуальних та матеріальних гарантій та юридичної відповідальності.

Розглядаючи правове забезпечення інформаційної сфери, як «комплексне явища пов'язане із регулюванням та забезпеченням обороту інформації» О. А. Баранов визначає такі його складники: «теоретична база; джерела права; правотворчість; правозастосування; охорона прав; кадрове забезпечення» [10, с. 28]. Найперше, виникає питання щодо особливостей наведених компонентів, адже вони можуть бути застосовані, як до інформаційної безпеки у сфері

господарського судочинства, так й до інших правових явищ. Дискусійним є включення до складових теоретичної бази, оскільки науково-теоретичні погляди не тільки різняться між собою, але й можуть не відповідати чи суперечити чинному законодавству, а тому їх дотримання в контексті інформаційної безпеки господарського судочинства може призвести до негативних юридичних наслідків та притягнення суб'єктів до юридичної відповідальності. Більш доречним, у даному випадку уже посилання на акти тлумачення законодавства та судову практику, яка визначає найбільш відповідні способи поведінки та належне розуміння норм права. Проте, проблемним аспектом може бути недостатність актів тлумачення та неоднорідність судової практики, а тому й такі елементи слід вважати допоміжними чи факультативним для правового забезпечення. Більше того, оскільки вирішення питання про проведення закритого судового засідання відноситься до компетенції судді, то правове забезпечення інформаційної безпеки має гарантувати гнучкість та набір критеріїв для оцінювання правомірності обраного варіанту щодо дотримання принципів гласності й прозорості. Щодо включення такого елементу, як правозастосування, то в ході господарського судочинства воно відбувається постійно й не має спеціального характеру саме щодо інформаційної безпеки, а тому є загальним та не висвітлює особливості досліджуваної теми. Зарахування ж до правового забезпечення такого елементу, як кадрові потреби удосконалення. Кадрове забезпечення стосується органів державної влади та є дійсно важливим в контексті роботи Державної судової адміністрації чи Вищої ради правосуддя. Проте, правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства є ширшим, а тому має поширюватися й на інших суб'єктів залучених до вирішення господарсько-правового спору чи проведення судового господарського процесу.

О. В. Логінов пропонує розподіляти структуру забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади на рівні, серед яких: «нормативно-правовий; адміністративний; процедурний; програмно-технічний» [11, с. 13]. Незрозуміло чи взаємодіють наведені рівні між собою ієрархічно або ж вони є рівними. Також, включення до правового забезпечення програмно-технічного рівня є спірним, адже його існування жодним чином не впливає на потребу у виконанні обов'язків по збереженню чи користування інформацією, а лише спрощує даний процес. Також, недоречним є розподіл адміністративного та процедурного рівнів, адже проведення заходів чи процедур інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства забезпечується за допомогою адміністративних методів та із залученням органів публічної влади, а тому фактична різниця полягає лише у змісті та масштабі дій.

Зі свого боку, І. Р. Березовська розуміє застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки, як механізм із наступною структурою: «адміністративно-правові норми щодо прав та обов'язків; адміністративно-правові відносини щодо забезпечення інформаційної безпеки; акти реалізації прав щодо втілення норм адміністративного права» [12, с. 33]. Останній елемент виконує функцію поєднання та має динамічний характер. Для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства акти реалізації є юридичними фактами, що стосуються, як видання певного рішення, так й подання документів або ж навпаки утримання від вчинення певної дії. Слід погодитися, що правове забезпечення може включати лише відносини щодо забезпечення інформаційної безпеки, тобто ті, що виникають між вповноваженими органами. Оскільки, взаємодія між органами не завжди є необхідною, то більш доречним є формулювання такого елементу, як діяльність вповноважених на підтримання інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства органів.

О. В. Олійник, основним елементом правового регулювання інформаційної безпеки вважає «адміністративно-правові засоби, які сприяють постановленню рішень, своєчасності використання запобіжних заходів та адекватності до характеру загрози чи небезпеки» [13, с. 68]. Наведені позитивні аспекти застосування засобів стосується загальної мети правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства та свідчать саме про визначальний характер засобів. Крім того, саме поняття засобів вказує про його віднесення до інструментарію

впливу на правовідносини. Тому, таким елементом може бути, як норми права, так й діяльність вповноважених органів. Разом з тим, доречним є застосування разом, що гарантує комплексність впливу. Об'єднання ж їх в науково-теоретичному контексті в межах терміну «засоби» не дозволить з'ясувати ні особливості кожного елемента, ні характер їх взаємодії під час підтримання інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

М. О. Живко до структури правового захисту інформації суб'єктів господарювання включає «методи, засоби та користувачів інформації» [14, с. 169]. Структура правового забезпечення інформаційної безпеки в господарському судочинстві повинна містити достатню кількість елементів для забезпечення належного порядку проведення господарського процесу. Крім того, усі елементи мають взаємодіяти між собою при цьому зберігаючи самостійність щодо особливостей та трансформуючись виключно для пристосування до особливостей господарського судочинства. Тому, обмеження елементів методами та засобами не дозволяє виявити таку самостійність порівнюючи спосіб впливу на забезпечення різних елементів. Щодо користувачів інформації, то таке поняття є надміру широким, адже може включати й тих осіб, що заволоділи інформацією у неправомірний спосіб.

У науковій роботі щодо інформаційного забезпечення діяльності суду В. О. Єльцов визначає такі елементи правового забезпечення: «уповноважені органи; особи, які ухвалюють управлінські чи процесуальні рішення; громадськість; інформаційна система» [15, с. 366]. Такий підхід звужує інформаційну безпеку виключно до потреб судового процесу та стосується внутрішньої діяльності суду. Тому учасниками фактично є суддя та адміністративні органи у сфері правосуддя, а інтереси учасників господарського суду є другорядними, що суперечить ідеї звернення до суду. Залучення громадськості, також, може суперечити цілям правового забезпечення інформаційної безпеки в господарському судочинстві, а тому такий суб'єкт є додатковим, а його правове регулювання стосується можливості брати участь в судовому розгляді. Щодо інформаційної системи, то вона стосується саме технічних пристроїв та організаційних методів, коли ж правове забезпечення має гарантувати їх існування та встановлювати мінімальні вимоги до їх функціонування.

Тож, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства має наступну структуру:

1. Нормативно-правова складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
2. Інституційна складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
3. Гарантійно-заборонна складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
4. Юридична відповідальність суб'єктів правовідносин інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право ДВНЗ «УжНУ». Уж., 2019. 39 с.
2. Лісовська Ю. П. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право МАУП. К., 2017. 21 с.
3. Іванов А. В. Специфіка змісту інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку: тези доповіді доповідей учасників науково-практичної конференції. Х.: НДІ ППСН, 2019. 172 с.

4. Плиска В. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 конституційне право; муніципальне право ДВНЗ «УжНУ». Уж., 2015. 18 с.
5. Коротун О. М. Поняття та структура адміністративно-правового забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство, право, 2019. № 8. С. 91-95
6. Резнік О.М. Сутність та структура адміністративно-правового механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки України. Jurnalul juridic national: teorie și practică, 2018. № 2-2 (30). С. 69-72
7. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Академія праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. К., 2011. 16 с.
8. Фролков М. В. Механізм адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. Публічне право, 2013. № 2. С. 314-320
9. Бевза А. С. Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 адміністративне право процес; фінансове право; інформаційне право Наук досл. інст. інформатики та права НАПНУ. К., 2020. 23 с.
10. Баранов О. А. Теоретико-методологічні основи правового забезпечення інформаційної сфери України: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2015. 479 с.
11. Логінов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право НАВСУ. К., 2005. 16 с.
12. Березовська І. Р. Поняття і характеристика структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, 2013. № 2. С. 31-35
13. Олійник О. В. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право, 2015. № 1. С. 65-69
14. Живко М. О. Правові аспекти захисту інформації суб'єктів господарювання. Соц. екон. пробл. сучас. періоду України, 2008. Вип. 6. С. 211-220
15. Єльцов В. О. Сутність інформаційного забезпечення діяльності судів. Форум права. 2010. № 4. С. 364-368